

A magyar külpolitika irányai a koronavírus utáni világban

Németh Zsolt

https://doi.org/10.47707/Kulugyi_Szemle.2021.2.06

A magyar külpolitika stratégiáját a kormány legutóbb tíz évvel ezelőtt, 2011 decemberében foglalta össze a „*Magyar külpolitika az uniós elnökség után*”¹ című dokumentumban. Ez idő alatt, noha a magyar külpolitika alapvető stratégiai megfontolásai nem változtak, alkalmazásuk igazodott a változó világhoz. Most, az Európa Tanács és a Visegrádi Együttműködés magyar elnökségének előestéjén indokolt áttekinteni, hogy jelenlegi világunkban miként érvényesül ez a stratégia. Napjainkban a magyar külpolitika két legfontosabb kontextusát a koronavírus-válság hatására kialakuló nemzetközi helyzet, valamint a gazdasági újraindítás és újjáépítés hatására létrejövő, újfajta magyar gazdaság és társadalom képezi. Előljáróban fontos hangsúlyozni, hogy jelen tanulmány megírásának pillanatában (2021. március idusa) a koronavírus-járvány harmadik hullámának tetőzése előtt járunk Magyarországon, ami feltételes módba teszi következtéseink egy részét, de ezzel együtt számos tendencia kirajzolódása lehetővé teszi a jövőre irányuló megállapítások megkísérlését.

A globális koronavírus-válság természete

2019 végétől kezdve a koronavírus-megbetegedések, majd a járványkezelési korlátozó intézkedések világszerte munkaerő-kiesést és termelés-kiesést okoztak, zavart keltve az azt megelőző időszakban egyre inkább nemzetközivé váló termelési és ellátási értékláncolatokban.

1 https://brexit.kormany.hu/download/4/c6/20000/kulpolitikai_strategia_20111219.pdf ; https://brexit.kormany.hu/admin/download/f/1b/30000/foreign_policy_20111219.pdf

Ez a világon mindenütt szociális problémákhoz vezetett. Természetesen a gazdasági és szociális problémák most is elemi módon érintik a hatalmi viszonyokat: az emberek elégedetlensége most sem kedvezett a politikai stabilitásnak. Az Egyesült Államokban például a korlátozások elleni tiltakozások táptalajt szolgáltatottak a demokratikus nemzetállamiság egésze ellen irányuló zavargásoknak, és a vírusválság általában véve is hozzájárult a járvány előtti időszakban kifejezetten jól teljesítő Trump-adminisztráció leváltásához.

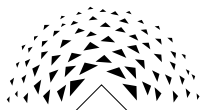
A világ államainak működése szempontjából mindamellett a stabilitásnál is nagyobb kihívás, hogy a gazdaság visszaesése adóbevétel-kiesést okoz, azaz forrásokat von el a közcélok megvalósításától, illetve általában véve a közhatalom működtetésétől. Ahhoz, hogy minél kisebb legyen a kiesés, gazdaságösztönző lépéseket kell tenni. Ez is – mint ahogy az egészségügyi intézkedések is – vagy a közszféra más területeitől von el pénzeket, vagy a szuverén adósság növekedéséhez vezet. Mindez megnehezíti az államok működtetését, ami alól valószínűleg a világ egyetlen állama sem kivétel, még ha nagy különbségek mutatkoznak is abban a tekintetben, hogy hol mennyivel nehezebb az állam helyzete ma, mint volt a vírus előtt.

A közhatalom finanszírozhatóságát hosszabb távon az is érinti, hogy a nemzetközi termelési és ellátási láncok sebezhetőségének napvilágra kerülése folytán a nagyvállalatok megkezdték ezek biztonságosabbá tételét. Lehetőség szerint kisebb földrajzi távolságokra törekszenek a különböző termelő és fogyasztó egységek között, és diverzifikálni próbálják az egyes tevékenységek helyszínét, hogy amennyiben az egyik helyen megbénul a termelés, azt egy másik helyről pótolni lehessen. Lesznek országok, amelyekben ez lépésekhez és adóbevétel-kieséshez fog vezetni, de lesznek olyanok is, amelyeknél új munkahelyek, esetleg a korábbinál magasabb minőségű munkahelyek jönnek létre. Ebben a tekintetben az európai országokat kedvezőbb helyzetbe juttathatja az Európai Unió 2020 márciusában elfogadott iparstratégiája, amely a legfontosabb iparágak Európába való telepítésének elősegítésére irányul.

Miközben tehát az államok helyzete összességében mindenütt romlott a járvány hatására, a köztük lévő különbségek is növekedtek. Azok az országok, amelyekben az állam helyzetének a korábbihoz képest bekövetkező romlása kisebb mértékű, mint a többi országban, a többiekhez viszonyítva jobb helyzetbe kerültek, miközben saját korábbi állapotukhoz viszonyított helyzetük kisebb-nagyobb mértékben így is romlott. A nemzetközi erőviszonyok tehát módosulnak – geopolitikai értelemben ezt tekinthetjük „a koronavírus utáni világ” lényegi változásának. A magyar külpolitika törekvése értelemszerűen az, hogy Magyarország ennek az átrendeződésnek a nyertese legyen.

A globalizálódás erősödése és a nemzetállam jövője

Természetesen a magyar külpolitika nem egyedülálló abban, hogy saját javára akarja fordítani a válságot. Még szinte el sem hatalmasodott a koronavírus a világ minden részén, a különböző döntéselőkészítő és szellemi műhelyekben máris megkezdődött a gondolkodás arról, hogy milyen lesz, illetve milyennek kellene lennie a világnak a járvány után. A leggyakoribb felvetésekből szemezgetve láthatunk olyanokat is, amelyek szerint a járvány fő tanulsága az, hogy a közügyekről (de különösen az egészségügyről) a nemzeti keretek helyett sokkal inkább nemzetközi szinten kellene dönteni, és olyanokat is, amelyek szerint pont az a tanulság, hogy csődöt mondtak a nemzetek feletti intézmények, és legjobb, ha minden, vagy legalábbis sok minden visszakerül nemzeti szintre. Vannak, akik az EU és az Egyesült Államok kiábrándító víruspolitikájának hatására a nyugati civilizáció hanyatlását és Kína, sőt Oroszország felemelkedését látják a jövő elkerülhetetlen forgatókönyvének, és vannak olyanok is, akik szerint Kína és Oroszország alattomosan kihasználta a helyzetet, hogy a bajba jutott országoknak segítséget nyújtva kiterjessze rájuk befolyását.

Ezek az álláspontok együttesen elég pontosan rajzolják ki, hogy milyen stratégiai vetélkedések zajlanak a világpolitikában, és kik ezeknek a főszereplői. Folyik tehát egy vetélkedés a nemzetállamok és az internacionalista tényezők és ideológiai műhelyek között abban a kérdésben, hogy továbbra is az államok, vagy inkább a nemzetközi szervezetek legyenek a közhatalom elsődleges letéteményesei. Ezzel egyidejűleg vetélkedés folyik ennek a frontvonalnak mindkét oldalán belül is: a különböző „világmegváltó” koncepciók is vetélkednek, illetve a különböző nemzetállami, nemzetgazdasági érdekek is viaskodnak egymással.

Egyrészt ugyanis többféle vízió ütközik annak tekintetében, hogy milyen is legyen a korábbinál erősebben nemzetközivé váló világ. Csak, hogy egy példát említsünk: a liberális internacionalizmus multikulturális ideálja és a katolikus egyház fő „Fratelli tutti” enciklikájában meghirdetett nyitott világ a migráció szempontjából látszólag hasonló módon kívánja meghaladni a nemzetállami szuverenitásra épülő nemzetközi migrációs rezsimet. Az enciklika ugyanakkor szembehelyezkedik „az egyes kultúrák sajátos arculatát és értékeit elutasító globalizációval”², és az emberi élet feltétlen tisztelete mellett foglal állást, míg a liberális internacionalizmus pl. az abortusz szabadságára is kiterjedő családtervezést akarja az új világrend egyik alapvetésévé tenni a túlnépesedés ellensúlyozása érdekében. Miközben néhány jelentős kérdésben nyilvánvaló a különbség Magyarország és a Szentszék jelenlegi víziója között, az is egyértelmű, hogy a magyar külpolitika értékrendjéhez sokkal közelebbi az enciklika által megjelölt világrend víziója, mint az, amit a liberális internacionalizmus hirdet.

Másrészt a nagyhatalomnak minősíthető nemzetállamok is úgy gondolják, hogy a járvány adta helyzet az ő befolyásuk megerősödését, az ő nemzeti céljaik megvalósítását segítheti elő. A járvány kitörése előtti időszakban egyre élesedő rivalizálás zajlott a globális gazdasági és katonai nagyhatalmak között. Előbb kétoldalú vagy

2 Az idézet forrása: Isten álma a világunkról. Székely János püspök ismerteti az új pápai enciklikát. Új Ember 2020. október 25.

regionális megállapodásokkal, de a nemzetközi jogintézmények megkerülésével vagy rugalmas értelmezésével is, majd a Donald Trump amerikai elnök nevéhez fűződő (de nemcsak Amerika által alkalmazott) protekcionista védővámokkal és szankciókkal próbálták az államok az általuk elvárt szabályozásokat kikényszeríteni.

A 2021 elején hivatalba lépett amerikai elnök, Joseph Biden, ehhez képest az érdekérvényesítés eszközszerének finomítására látszik törekedni. Ez Magyarország számára öröndetes, hiszen a magyar gazdaság nagyon erősen külpiaei meghatározottságú, ezért alapvetően érdekelt a globális stabilitásban. Az amerikai stílusváltással azonban a nagyhatalmak közötti, alapvető kereskedelmi és geopolitikai érdekütközések nem szűnnek meg. Ezért a világpolitika stabilitásának jövőjét illetően kár illúziókat kergetni: a korábbi évek kvázi „gazdasági világháborúja” tovább fog folyni, legfeljebb – ha az amerikai törekvés sikeres lesz – kevésbé látványos kényszerítőeszközökkel.

Mindezek tükrében sok vita zajlik arról, hogy maga a vírus, illetve az egészségügyi válságkezelés rendezi-e át a világot, vagy arról van-e inkább szó, hogy a járvány pusztán fölerősít alapvető nemzetközi trendeket, ami viszont rákényszeríti a nemzetközi élet szereplőit a gyorsabb és hatékonyabb válaszlépésekre. Akárhogy is van, annyi kétségtelen, hogy a nemzetközi életnek csak az a szereplője maradhat sikeres, aki időben és találóan reagál a folyamatban lévő változásokra: sikeresen védi meg polgárait és gazdaságát a válságtól, és olyan viszonyulást alakít ki a külvilághoz, amivel saját magát a világban zajló átalakulás nyertesévé teszi.

A geopolitikai helyzet fokozódik

A vírus előtt is közismert volt az elemzésekben, hogy a nagyhatalmi játszmákat lényegében három dolog dönti el: a gazdasági erő, a katonai erő és a megfelelő stratégia ezek alkalmazására. A vírus utáni helyzetben ezek mellé felzárkózott negyedik tényezőként az

egyes országok egészségügyi állapota, egészségbiztonsága. A leállás után átrendeződő értékláncok magas hozzáadott értéket előállító szakaszai ugyanis oda fognak települni, ahol a versenyképes üzleti környezet mellett egyértelműen adott a munkaerő egészségügyi biztonsága is. Katonai biztonsági vonatkozást is érint tehát a járványhelyzet: a járvány egyes országokban a katonaság működését is több síkon befolyásolta, gondoljunk például a svájci hadsereg időleges lebénulására. Ugyanakkor voltak sikerek is ezen a téren: például a NATO Defender 2020 hadgyakorlatát sikerült a koronavírus ellenére is megtartani, és így a szövetség bizonyíthatta, hogy képes feladatait járványkörülmények között is végrehajtani.

A négy tényező – a gazdaság, a katonaság, az egészségügy és a stratégiai gondolkodás – együtt lényegében a „muníció”, amivel a játékosok részt vesznek a világpolitikai vetélkedésben. Természetesen már most is lehet latolgatni, hogy az ezeken a területeken elszenvedett veszteségek melyik ország nemzetközi pozícióit hogyan érintették, ám az ilyen latolgatások során sosem szabad elfelejteni, hogy a járványnak még nincs vége. Az majd a járvány elmúlása után, tehát vélhetően 2022-re derül ki, hogy kinek mennyi gazdasági, katonai és emberi ereje maradt a humán veszteségek, megbetegedések és a gazdasági leállás után, valamint az újraindítási erőfeszítések során. A többiek eredményével összevetve a miénket, fog kiderülni, hogy azt a célt, hogy jobb helyzetbe kerüljünk, mint korábban, mennyire sikerült teljesítenünk.

Csakhogy ezzel sem lesz lefűjva a nemzetközi erőviszonyok átalakulása: aki hatékonyabb technológiák birtokában van, az megmaradt képességeit gyorsabban tudja gyarapítani, ami pár év alatt újra átrendezheti a leállással kialakuló erősort. Ezért a verseny kulcskérdése az új technológiákért folyó vetélkedés.

Mivel a technológiák egyik legfontosabb eleme a digitális információátvitel, az, hogy melyik ország milyen technológiát képes alkalmazni, nagyban fog függeni attól, hogy milyen adatátviteli infrastruktúrával rendelkezik, azaz mennyire hatékony technológiákkal kompatibilis. Ebből a szempontból nagy jelentőségű az amerikai–kínai

„5G-háború”. Itt ugyanis nemcsak arról van szó, hogy ki tudja eladni saját technikai berendezéseit másoknak, hanem a világ technológiai kettészakadásáról is, amely részben a kínai adatátviteli technológia veszélyesnek ítélt elemeinek számos nyugati országból való kitiltásában, részben – amint 2020 őszén a kínai pártkongresszus nyilvánosságra hozta – egy saját kínai adatátviteli technológia kifejlesztésében ölt testet. Az amerikai technológia legjáva jó ideig valószínűleg nem fog oda menni, ahol a kínaiak jelen vannak. És ez nyilván fordítva is így lesz, mert, bár ezt a kínaiak egyelőre nem hangoztatják, de nekik is drágák az innovációik és a begyűjtött adataik ahhoz, hogy kockáztassák a másik féllel való megosztásukat.

Antonio Guterres, az ENSZ főtitkára találóan fogalmazta meg a világszervezet alapításának 75. évfordulója alkalmából tartott ülészen, hogy egy némileg hasonló technológiai kettészakadás és vetélkedés kialakulása fenyegeti a világot, mint amilyenre a szovjet–amerikai hidegháború szolgáltatott példát a XX. században. Különbség azonban, hogy most két sokkal inkább egymáshoz mérhető versenyképességű erőközpont néz egymással farkasszemet. Mindez egyre jobban igaz a „muníció” mindhárom fajtájában: a gazdasági, a katonai és az egészségügyi technológiákban is.

A magyar válságkezelés jellemzői

Amint világossá vált, hogy a járvány hatásait Magyarország sem kerülheti el, nagyon hamar kibontakoztak a magyar kormány prioritásai a vírusválsággal kapcsolatban, amelyet három fogalomba foglalhatunk össze: egészségügy, működőképesség és a szuverenitás védelme.

A prioritások prioritását az egészségügy képezi: a járvány terjedésének lassítása és az egészségügyi rendszer felkészítése a megfertőzések számának növekedésére, végül a lakosság mielőbbi, minél nagyobb arányú beoltása. Az egészségügyi dimenzióknak volt/van egy határozott külkapcsolati, humanitárius vonulata is: az

empátia a nálunk súlyosabb problémákkal küzdőkkel. Magyarország igyekezett lehetőségeinek keretei között minél több egészségügyi segítséget nyújtani saját környezetében a bajba jutottaknak: amint belföldön kellő mennyiségű maszk és lélegeztetőgép állt rendelkezésre, megkezdtük a szomszédos és a balkáni országok, illetve a külföldi magyarok támogatását ezekkel az eszközökkel. Volt olyan ország is, amelynek tömeges tesztelési stratégiája végrehajtásához egészségügyi személyzetünk rendelkezésre bocsátásával nyújtottunk segítséget.

Diplomáciai kapcsolataink meghatározó szerepet játszottak az egészségügyi eszközök biztonsági készleteinek kialakításában. Kezdetől fogva egészségügyi eszközöket vásároltunk a járvány lefolyásának ütemében az Európánál előrébb járó Kínától, és az Európai Unióban elsőként kötöttünk szerződést kínai és orosz vakcina behozatalára. A magyar egészségügyi készletezés sikerében világosan mutatkozott meg, hogy biztonságunk kézzelfogható forrása az a gondolkodásmód, amit a 2011-es stratégiában a következőképpen fogalmaztunk meg: „Az értékelvű külpolitika nem értelmezhető úgy, hogy ennek alapján eleve korlátoznunk kell kapcsolatainkat azokkal az országokkal, amelyekben az általunk követett értékeket nem teljeskörűen tartják tiszteletben, vagy tőlünk eltérően értelmezik. Az értékelvűség azt jelenti, hogy az ilyen relációkban is értékeink alapján állapítjuk meg érdekeinket, és eszközeinket – így a kapcsolattartás formáit is – aszerint válogatjuk meg, hogy értékeinkből következő érdekeinket melyekkel tudjuk leghatékonyabban érvényesíteni.”

A működőképesség prioritásként való kezelése egyrészt a járvány miatti korlátozások viszonylag ritka módosításában és az ezáltal biztosított kiszámíthatóságban, másrészt az emberi életnek és a gazdaságnak szentelt azonos és kiemelt figyelemben mutatkozott meg. Az állam elsősorban nem segélyekkel, hanem a munkahelyek fenntartásának és fejlesztésének – így különösen a beruházások – támogatásával, valamint a lakossági hiteltörlesztés befagyasztásával (hitelmoratórium) reagált a válsághelyzetre.

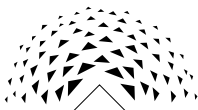
A külpiacon rendkívül nyitott magyar gazdaság, amelyben ráadásul a járvány miatti korlátozások által különösen sújtott turizmus is jelentős helyet foglal el, 2020 első félévében így is 11%-ot meghaladó visszaesést szenvedett el. Mindennek köszönhetően Magyarország jó reménnyel tekinthet a gazdaság európai átlagot meghaladó növekedési pályára állása elé.

A gazdaság támogatásának forrásbázisát elsősorban az ország stabil pénzügyi helyzete biztosította. A válság kihívásának tükrében nagyon szemléletesen mutatkozott meg a 2010 utáni – számos külföldi nyomásgyakorlás ellenére kialakított – magyar stabilizációs politika indokoltsága, amely Európa egyik legingatagabb gazdaságából az egyik legstabilabbá tette Magyarországot. A rendelkezésre álló tartalékokat ugyanakkor 2020-ban hitellel is ki kellett egészíteni ahhoz, hogy kellő mértékűt érjen el a gazdaság támogatása: a korábbi csökkenő tendencia után a második negyedévben három, a harmadikban hét százalékponttal magasabbra rúgott az államadósság az előző év azonos időszakához képest (67% helyett 74%), ami ugyanakkor lényegesen elmarad az európai adósságnövekedési szinttől.

A magyar kormány határozottan elutasította az államadósság olyan mértékű növelésére irányuló javaslatokat, ami már a szuverenitás kérdését is felvető mértékben korlátozta volna az ország pénzügyi, politikai mozgásterét. Egyértelmű prioritásnak számított ugyanis, hogy a válságkezelés nem járhat az ország szuverenitásának kényszerű átadásával vagy korlátozásával. Magyarország az uniós közös adósságfelvételbe is csak a nagyobb bajba jutott európai nemzetgazdaságokkal való szolidaritás jegyében egyezett bele.

Újraindítás a technológiai verseny jegyében

Az is nyilvánvaló mindamelllett, hogy a koronavírus utáni Magyarország nem lesz teljesen ugyanolyan, mint a járvány előtti volt. Többféle kifejezés van forgalomban azzal kapcsolatban, hogy a járvány

utáni újraindítással és újjáépítéssel milyen gazdaságot és milyen társadalmat akar a magyar kormány létrehozni az évtized végére. A legelterjedtebb meghatározása ennek az, hogy célunk Európa öt legélhetőbb és legversenyképesebb országa közé tartozni. Meghatározó elemét képezik ennek a vízióknak a minőségi munkahelyek és a tiszta, biztonságos és modern lakókörnyezet.

Külpolitikai szempontból mindamellett fel kell tenni a kérdést, hogy külföldi partnereink számára mennyire értelmezhető ez a belföldi használatban teljesen világos definíció. Az Európai Unió terminológiájában ennek a jövőképnek a jelentős részét lefedi a zöld átmenet és a digitális átmenet fogalma, azzal a különbséggel, hogy míg az uniós felfogásban a környezettudatosság és a digitalizáció inkább célként, addig a magyar megközelítésben inkább eszközként; a polgárok életminőségének biztosítékeként jelentkezik. Ezért Magyarország elkötelezetten, de nem kritikátlanul támogatja az EU zöld és digitális törekvéseit. A mezőgazdaság terén például a fenntarthatóság kritériumába magyar részről az európai ételmiszer-előállítás versenyképességének folyamatos fenntartását is beleértjük, így a fenntarthatóság szempontjával ellentétesnek tartjuk az olyan zöld kritériumokat – vagy azok gyors bevezetését –, amelyek a magyar őstermelők egzisztenciáját megingatnák.

A magyar vízióval rokon értelmű kifejezés a nemzetközi szóhasználatban az „újjgazdaság” fogalma is. Ennek lényege az olyan fenntartható technológiai fejlődés, amelyik nem növeli, hanem csökkenti a környezeti, életminőségbeli különbségeket a társadalomban: felzárkóztatja azokat, akik ezekben hátrányt szenvednek. Pontosan ez a magyar vízió lényege is. Ám a magyar vízió nem a kapitalizmus forradalmi alternatívájaként definiálja magát. A nemzetközi „újjgazdaság” szemléletében ugyanakkor a magyarral közös pont, hogy hangsúlyozottan nem ráerőltetni akarja a zöld modernizációt az emberekre, hanem bevonásukkal, elképzeléseik és tehetségük kamatoztatásával kívánja véghezvinni az „újjgazdaságra” való áttérést.

Ha van az „újjgazdaság” magyar értelmezésének sajátossága, az egyértelműen a hagyománytisztelet. A magyar „újjgazdaság” a magyar hagyományokat (például a hungarikumokat, amelyek gondozására egész mozgalom indult jelentős állami támogatással), a kultúrát, a magyarok törekvéseit és tehetségét fogja értékként kamatoztatni a digitális technológiát a fenntarthatóság szolgálatába állító gazdaságban. Történelmi örökségként feltehetőleg erős lesz a magyar „újjgazdaság” beágyazottsága a közép-európai régió gazdaságába: a szomszédos országokban és Magyarországon az „újjgazdaság” irányába mutató folyamatok egymást fogják erősíteni. Napjaink magyar külpolitikájának egyik legfontosabb feladata, hogy segítse, védje és az „újjgazdaság” globális megerősödésének folyamatába illessze ezt a magyar víziót.

A zöld és digitális gazdaság kiépítésének sikere alapvetően attól függ, hogy a magyar gazdaság a legkorszerűbb technológiákkal tud-e termelni, anélkül, hogy ezek behozatala felborítaná az ország külgazdasági egyensúlyát. Magyarország célja, hogy minél több technológiát saját maga állítson elő, és ezek exportjával ellensúlyozza azokat a technológiákat, amelyekből az „újjgazdaságba” való sikeres átmenet érdekében behozatalra szorul. Kulcskérdéssé vált tehát az innováció. Ezért döntött úgy a magyar kormány, hogy az európai helyreállítási terv keretében Magyarországnak jutó forrásokat részben a felsőoktatás fejlesztésére fordítja. A külpolitika fókuszába mindez a tudományos és technológiai (TéT) diplomáciát állítja, amelynek megerősítésére a magyar külügyi igazgatásnak a jövőben hasonlóan nagy figyelmet kell fordítania, mint amit az elmúlt időszakban a külgazdasági diplomácia élvezett.

Külpolitikai pragmatizmus

A magyar külpolitika abból indul ki, hogy a koronavírus utáni újra-indítást, tehát a digitális átalakulást a fenntarthatóság szolgálatába állító „újjgazdaság” megteremtése a magyar kormány számára nem

ideológiai kérdés, hanem józan, praktikus megoldásokat igénylő feladat. Ezért minden relációban, minden lehetőséggel élnünk kell, ami az újraindítás sikerét szolgálja, de közben – szintén minden relációban – számolnunk kell a veszélyekkel is. Vegyünk példának néhány kiemelkedő jelentőségű relációt:

- Biztonság és stabilitás nélkül nincs sikeres újraindítás. Az Egyesült Államok legerősebb szövetségeseink, katonai biztonságunk garantálójai, ugyanakkor Európának gazdaságilag nemcsak legfontosabb partnere, de versenytársa is. Ezért magyar részről jól átgondolt stratégiával, proaktívan kell hozzáállnunk az EU és az USA között esetleg újrainduló szabadkereskedelmi tárgyalásokhoz, illetve általában véve is az EU kereskedelempolitikájához. Utóbbi kapcsán nagyon fontos kérdést képeznek a világkereskedelmi szabályozásokkal kapcsolatos uniós álláspontok, amelyek egyaránt válhatnak Európa és Amerika együttműködésének, de vetélkedésüknek is a terepévé.
- Stabil piacok nélkül sincs sikeres újraindítás. Az eurozóna a magyar termékek és szolgáltatások legfőbb piaca, cserébe viszont problémái a magyar gazdaság számára is egzisztenciális kihívást jelentenek. Így Magyarországnak egyszerre kell nagyon körültekintően megközelítenie saját euróövezeti tagságának kérdését (akkor belépni, ha az mind a magyar gazdaságot, mind magát az eurózónát erősíti) és hatással lenni az eurózónában zajló folyamatokra. Ez utóbbi jelenleg az eurót használó tagállamokkal fenntartott államközi kapcsolatokon, valamint az Európai Központi Banknak szentelt szakmai figyelem által valósítható meg.
- Mindamellettt pénzügyi stabilitás nélkül sincs sikeres újraindítás. Kína gazdaságpolitikai és társadalompolitikai feltételek nélkül járul hozzá hazánk pénzügyi stabilitásához, támogatja vasútfejlesztésünket a Balkán irányába, és a világválság közepén is ellátta hazánkat nélkülözhetetlen

egészségügyi eszközökkel. Geopolitikai és technológiai törekvéseit ugyanakkor a biztonságunkat garantáló Egyesült Államok – az ottani belpolitikai törésvonalakon átívelően – a legfontosabb biztonsági kihívások között tartja számon. A magyar diplomácia egyik legnehezebb feladata annak biztosítása, hogy az Egyesült Államok által nyújtott katonai biztonsági garancia és a Kínától kapott gazdasági és egészségügyi garanciák ne kerülhessenek szembe egymással.

A sikeres újraindításnak nemcsak a zöldenergia-átmenet, hanem az energiabiztonság is feltétele. Bár a Krk-i gázmegállapodás megkötése óta a magyar energiafüggetlenségről immár nem a jövő víziói, hanem a jelen adottságai kategóriájában beszélhetünk, Oroszország a jövőben is nélkülözhetetlen energetikai partnerünk marad: továbbra is jelentős szerepet játszik gázellátásunkban, ami a szén kiváltása szempontjából sem közömbös, akárcsak a paksi atomerőmű bővítése, amelynek kapcsán szintén együttműködünk. Emellett Oroszország űrtechnológiai téren is kiemelkedő jelentőségű reláció a számunkra. Ugyanakkor tény, hogy Oroszország, ha alaptalanul is, de fenyegetésként tekint a hazánkat is magába foglaló katonai szövetségre, a NATO-ra, és ez az orosz komplexus valós biztonsági kockázatot jelent mind a szövetség egésze, mind annak tagjai, így hazánk számára is.

A lehetőségekkel élő, egyszerismind a veszélyeket komolyan vevő szemlélet pragmatikus külpolitikája egyszer már sikerrel vezette ki a válságból hazánkat egy olyan időszak után, amikor a 2002–2010 közötti gazdaságpolitika nyomán Görögországhoz hasonló helyzetbe kerültünk. Magyarország a 2010 utáni években nemcsak pénzügyi helyzetét tudta stabilizálni és nemzeti össztermékének növekedését dinamizálni, de már akkor forrásokat tudott fordítani az energiabiztonság mai alapjainak lerakására. Biztosította többek közt a magyar villamos áramcég (MVM) állami kézben

tartását, visszavásárolta a nemzeti olajtársaságot (MOL), és megépítette a magyar és a szlovák gázhálózatot összekötő mintegy száz kilométer hosszú vezetékét. Magyarországnak a pénzügyi válság utáni újjáépítésben felmutatott sikere Európa egészét is erősítette, hiszen hazánk immár az Unió összeteljesítményét felfelé húzó nemzetgazdaságok közé tartozik. Nem férhet hozzá kétség, hogy az értékelvű célok ilyen jellegű, eddig is jól bevált, pragmatikus érvényesítéséről a koronavírus utáni magyar külpolitika sem mondhat le.

Regionális stabilitás és nemzeti szomszédságpolitika

Mint fentebb említettük: a biztonság és stabilitás a sikeres újraindítás elengedhetetlen feltétele. Magyarországnak már csak ezért is egyik legfontosabb külpolitikai érdeke Közép-, Kelet- és Délkelet-Európa biztonsága, stabilitása és prosperitása. Magyarország egy közép-európai gazdasági térség létrejöttét tartja kívánatosnak, amelynek – már csak méretei folytán is – gazdaságilag és biztonságpolitikailag egyaránt Lengyelország a vezető hatalma. Ez a vízió a gyakorlatban azt jelenti, hogy a közép-európai országokat összekötő, rendkívül hiányzó, észak-déli infrastrukturális beruházásokkal (energetikai vezetékek, autópályák, nagy sebességű vasút stb.), valamint világgazdasági szinten jelentőssé váló, közép-európai vegyesvállalatok létrejöttének elősegítésével tegyük az EU keleti határvidékét Európa hosszú távon is legdinamikusabban fejlődő térségévé.

A közép-európai térség kiépítésének klasszikus eszköze – a térség országaival folytatott kétoldalú együttműködések mellett – az 1991-ben Magyarország, Lengyelország és Csehszlovákia által létrehozott együttműködés, az azóta Visegrádi Négyek (V4) névre keresztelt fórum, amely konkrét projektek mentén más országokkal „V4+” formátummá kiegészülve az egész térségre képes hatást gyakorolni. Magyarország 2021 nyarától veszi át a V4 elnöki

teendőket, ami kiváló alkalmat kínál, hogy a koronavírus-válságkezelés folyamán kialakult szoros együttműködés kiterjedjen a gazdasági újraindítás és újjáépítés feladatainak minél jobb koordinációjára. Budapest emellett várakozással tekint a viszonylag újnak mondható Három Tenger Kezdeményezésre (HTK) is, amely az EU keleti határvidékének teljes „belső” oldalát magába foglalja, és az Amerikai Egyesült Államokat, Németországot, valamint az EU-t is aktívan bevonja a közép-európai stratégiai fejlesztésekbe.

A HTK célja az Adriai-, a Balti- és a Fekete-tengeri térség infrastrukturális összekötése és minél több közös gazdasági projekt indítása a nagyjából százmilliós lakosú térség vállalkozói számára, illetve befektetések ösztönzése a térségben. A közép-európai infrastruktúra-fejlesztés legfontosabb projektje a Három Tenger térségének legkeletibb régióit összekötő Via Carpatia és Via Baltica autópálya, amelynek legutolsó, hiányzó magyarországi szakasza 2021-ben elkészül, így Magyarország lesz az első olyan közép-európai ország, amely a teljes ráeső szakaszt maradéktalanul kiépítette.

Emellett Magyarország kétoldalú szomszédsági kapcsolatainak a sikere is nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a közép-európai stabilitás és prosperitás övezete egységes földrajzi térséget jelöljön ki a Balti-, az Adriai- és a Fekete-tenger között.

A koronavírus lakmuspapír-szerűen mutatta ki azokat a különleges lehetőségeket és kihívásokat is, amelyek közvetlen szomszédságunkkal fenntartott kapcsolatainkat jellemzik. Ausztria tapasztalatai – hiszen ott a járvány első hullámával kapcsolatos összes folyamat előbb zajlott le, mint Magyarországon – stratégiai iránymutatással szolgáltak a magyar politika számára. A vírus előtt véghezvitt szlovákiai egészségügyi reform a vírus hatására induló magyar egészségügyi átszervezés egyik kiindulópontja. Magyarország tehát céltudatosan él a szomszédságban rejlő lehetőségekkel. Ugyanakkor a román és az ukrán közvélemény nyel nem mindig sikerült Magyarországnak megértetnie, hogy a járvány miatt Nyugatról hazatérő állampolgáraik magyarországi

tranzitálási nehézségei nem velük szemben táplált előítéletekből fakadtak. Magyarország hatalmas kockázatot vállalt az érdeklükben azzal, hogy szervezett formában biztosította tömeges közúti áthaladásukat az országon.

A Magyarországgal szemben indokolatlanul keletkezett negatív közhangulat részben a romániai és az ukrainai média egyes orgánumainak tendenciózus kommentárjaira vezethető vissza. Emellett azonban Magyarországnak mérlegelnie kell azt is, hogy a magyar külpolitika és országimázs-építés – a vírusválságtól függetlenül is – elég figyelmet fordít-e a szomszédos országok közvéleményével való kommunikációra. Megfontolandó a szomszédok irányában hasonló kezdeményezéseket indítani, mint amilyen Lengyelország irányában a két nép ezeréves barátsága hagyományának átörökítését támogató Waclaw Felczak Alapítvány, illetve annak lengyel tükörintézménye, a varsói székhelyű Felczak Intézet.

Az egészségügyi okok miatt bevezetett utazási korlátozások különösen súlyosan és fájdalmasan érintették a szomszédos országokban élő magyar közösségeket, akik a 100 évvel ezelőtti, trianoni békeszerződés folytán kerültek határainkon túlra, különösen érzékenyek az anyaország velük való együttműködésében keletkező zavarokra.

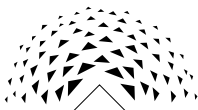
A szomszédos országokban élő magyar közösségek geopolitikai jelentőségű tényezők is: a romániai több mint egymillió, a szlovákiai, szerbiai és ukrainai több százezer főt tesz ki. A számukra biztosított kulturális, gazdasági, egyéni és közösségi politikai jogok, valamint az anyaországból nyújtott támogatások érdekeltté teszik ezeket a közösségeket a térség stabilitásában és annak az országnak a sikerében, amely szülőföldjüket magába foglalja. Ezt a nemzeti elkötelezettségű szomszédosságpolitikát kell elfogadtatni a politikai elitekkel azokban a szomszéd országokban is, amelyekben eddig nem sikerült. Ilyen különösen Ukrajna, ahol az ukrán adminisztráció intézkedései a magyar közösséget sok szempontból diszkriminatívabb helyzetbe hozza, mint amilyenben a Szovjetunió időszakában volt. Ennek kapcsán az Európa Tanács

velencei bizottsága is felhívta Ukrajna figyelmét a kisebbségi helyzetű közösségek szerzett jogai megőrzésének szükségességére, a diszkrimináció tilalmára, egyszersmind arra, hogy az államnyelv elsajátítása a kisebbség képviselőinek egyetértésével bevezetett intézkedések útján mozdítható elő. Bár a jelenlegi ukrán vezetés eddig nem oldotta meg az elődje által okozott problémákat, egyes jelek arra utalnak, hogy Magyarország közvetítésével érdemi párbeszéd alakulhat ki a magyar kisebbség és Kijev között a Velencei Bizottság ajánlásainak végrehajtásáról. Ugyanakkor sajnos egyre súlyosbodó központilag irányított hisztériakeltés és adminisztratív nyomásgyakorlás nehezíti a kárpátaljai magyarság életét. Mindaddig, amíg nem változik ezen áldatlan helyzet, Magyarországnak fenn kell tartani a NATO és Ukrajna közötti felsőszintű politikai érintkezéseinek vétőjét.

Magyarország környezetében különösen fontos a stabilitás kérdése a keleti partnerek (Ukrajna, Moldova, Belarusz, Georgia, Azerbajdzsán és Örményország) által alkotott térségben és a Nyugat-Balkánon (Szerbia, Koszovó, Montenegró, Bosznia-Hercegovina, Macedónia, Albánia). Hosszabb távon ennek a két térségnek a stabilitása nem biztosítható hiteles EU-csatlakozási perspektíva nélkül. Ezért a magyar külpolitika alapvető törekvése az EU bővítési és keleti szomszédsági politikájának támogatása. Alapvetésnek kell tekinteni, hogy a Kelet- és Délkelet-Európára irányuló egyéb politikák – például a Berliini Kezdeményezés, vagy az EU szomszédságpolitikája – az EU-bővítést kell, hogy szolgálják, azaz semmiképpen sem szabad a csatlakozási perspektíva alternatívájaként jelentkezniük.

Az uniós szomszédság- és bővítéspolitika megerősítése szempontjából óriási lehetőség mind Magyarország, mind az Európai Unió, mind az érintett térségek számára, hogy az ezért felelős EU-biztosi tárcát Várhelyi Olivér személyében a jelenleg folyó uniós ciklusban magyar szakember irányítja.

A balkáni és a keleti partnerországok EU- és NATO-csatlakozási törekvése melletti elkötelezettségünk mindamellett nem jelenti azt, hogy a magyar külpolitika ne tudatosítaná mindazokat

az objektív nehézségeket, amelyek a csatlakozási folyamat útjában állnak. Magyarország nem mentességet kíván szerezni a balkáni államok számára a csatlakozási kritériumok, illetve a keleti partnerek számára a tagjelöltté válási kritériumok alól. Bizonyos esetekben Magyarország határozottabban lép fel a kritériumok betartatása érdekében, mint más tagállamok. Ez egyértelmű jelzés Magyarországról, hogy komolyan számol mind az EU, mind a NATO belátható időn belüli további bővítésével. Azt viszont Magyarország elvárja az EU-tól és a NATO-tól, illetve ezek tagállamaitól, hogy hitelesen biztosítsák a feljük igyekvők számára a csatlakozási perspektívát: a kritériumok lehetőleg ne módosuljanak, és a teljesítésükben tett előrelépéseket a csatlakozási folyamatban való konkrét előrehaladás kövesse. És az is legyen egyértelmű, hogy a kritériumok figyelmen kívül hagyása a csatlakozási folyamat akadályát képezi.

A Balkán kapcsán Magyarországnak elvi és gyakorlati okoknál fogva is határozottan el kell utasítania az egyéni és a kollektív jogok szembeállítását. Vannak ugyanis olyan nézetek, amelyek szerint egyes balkáni államok – különösen Macedónia, Bosznia-Hercegovina és Koszovó – európai integrációs perspektíváját az akadályozza, hogy a délszláv háború utáni rendezés során az egyes nemzeti közösségeknek és kisebbségeknek biztosított kollektív jogok jelenleg útját állják az – úgymond – egyéni jogokra épülő európai demokrácia megvalósításának. Elvi szinten ezzel a felfogással az a baj, hogy az emberi jogokra épülő európai demokráciának az Európa Tanács és más európai szervezetek dokumentumaiba foglalt standardjai nemhogy nem tekintik ellentétesnek az egyéni és a kollektív jogokat, hanem ez utóbbiakat az egyéni jogok biztosításának egyik eszközeként alkalmazzák. Magyarország ebből többek között azért nem engedhet, mert az egyéni és kollektív jogok szembeállítása átértelmezi az európai demokráciát, aláásva annak alapjait. A Balkán konkrét esetében azonban ennél is fontosabb szempont, hogy ott a különböző kollektív jogi eszközöket a háború utáni stabilitás biztosítékeként alkalmazták. Ezért megszüntetésük könnyen a stabilitás felborulásával járhat, ami a térség biztonsági helyzetére

súlyos csapást mérne. A Balkánon a kollektív jogi intézményeket nem megszüntetni kell, hanem olyan módon finomhangolni, hogy minden alapvető egyéni jog érvényesülni tudjon megfelelő alkotmányos keretek között.

A nyugati civilizáció fenntarthatósága

A legkövetkezetesebb külpolitikai pragmatizmus mellett sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy ami Németországban vagy az USA-ban történik, akár jó, akár rossz, sokkal meghatározóbban befolyásolja hazánk helyzetét, mint az, ami Oroszországban vagy Kínában megy végbe. Ezért nemcsak a globális fenntarthatóság és Közép-Európa fenntarthatósága, hanem a jobb napokat megélt nyugati civilizáció fenntarthatósága is létkérdés Magyarország számára. Erre épül Magyarország szövetsége a nyugati hatalmakkal. A nyugati civilizáció (így hazánk) fenntarthatósága szempontjából stratégiai kihívást képeznek a demográfiai problémák és az Európára nehezedő migrációs nyomás, akárcsak Európa lemaradásának kockázata a globális gazdasági és technológiai versenyben. Különösen nagy veszélyt jelentenek a szövetségesi viszonyt kikezdő politikai-ideológiai diktátumok, amelyek gyengítik a nyugati országok egymás iránt viselt felelősségét.

Az Európai Unió belüli diktátumok fontos szerepet játszottak Nagy-Britannia kiválásában az Európai Unióból (Brexit), amely valószínűleg mindkét felet, de Európát mindenképpen gyengíteni fogja. Máiig tisztázatlan, hogy hosszú távon milyen lesz a szigetország viszonya az EU-val, illetve a Nyugat vezető hatalmával, az USA-val. A Brexit a korábbi kétpólusú Nyugat (Európa–Amerika) helyett hárompólusú Nyugatot hozott létre, amely jó esetben akár erősebb, fenntarthatóbb is lehet, rossz esetben viszont gyengébb lesz, mint elődje volt. Hogy milyen lesz a hárompólusú Nyugat, arról alapvetően a három fél közötti szerződések, valamint a katonai és a védelmi ipari együttműködés fognak dönteni. Ennek kapcsán azonban nem önmagában véve az a kérdés, hogy lesznek-e kereskedelmi szerződések

és védelmi együttműködés. Még csak nem is az, amit szlogenszerűen gyakran hangoztatnak, hogy mennyire lesznek „ambíciózusak” a szerződések, illetve mekkora védelmi kiadásokat fog kikényszeríteni a szövetséges országokból a védelmi együttműködés. A lényeg sokkal inkább az, hogy a kereskedelmi és befektetési szerződések, valamint a védelmi együttműködés tartalma fenntarthatóvá fogják-e tenni a nyugati civilizációt és politikai szövetségét, vagy képtelennek bizonyulnak arra, hogy feltartóztassák ezek fokozatos erózióját.

A nyugati világban belüli magyar koalícióépítés lényege: együttműködni és ha kell, vállalni a konfrontálódást is a nyugati civilizáció és benne Magyarország fenntarthatósága érdekében. De mit értünk a Nyugat tágabb értelemben vett fenntarthatósága alatt?

- Az internacionalizmus és a nemzetállamiság vitájában Magyarország egyértelműen a nemzetállamiság oldalán áll, a Nyugat ereje ugyanis elsősorban a nyugati államok és nemzetek gazdagságában és kulturális örökségében rejlik. Magyarország szerint a Nyugat fenntarthatóságát csakis a nemzetállamok arra irányuló hatásköreinek és képességének megőrzése biztosíthatja, ahogy azt is, hogy polgáraik szabadságát, biztonságát és jólétét hatékonyan védelmezzék. A szuverenitás ezen felfogása garantálhatja a nyugati nemzetek alkotmányos identitásának megőrzését, magyar esetben az értékonzervativizmuson alapuló, korszerű kereszténydemokrácia alkotmányos biztosítékainak megvédését. Ez a nyugati népek és államok közötti tartós szövetség és barátság, illetve mind az EU, mind a NATO fundamentuma.
- Magyarország nem a migrációban, hanem a családok támogatásában látja a Nyugat demográfiai problémáinak fenntartható, azaz megfizethetetlen társadalmi költségeket nem eredményező megoldását. Ezért Magyarország elutasítja, hogy az Európai Unió a világ „schengenesítésére”, azaz a lakhely szabad megválasztásának alapvető emberi jogként való

elismerésére törekedjen. (Ilyen irányba mutatott például az ENSZ Globális Migrációs Paktumának támogatása Brüsszel részéről, amit Magyarország határozottan ellenez.)

A feljebb említett kereskedelmi szerződéseknek és védelmi együttműködéseknek Magyarország szerint olyan viszonyt kell kialakítania az Unió, az Egyesült Királyság és az USA között, amely mindhárom pólust, így Európát is a világ technológiai fejlődésének élvonalában tartja, egyszersmind megőrzi Európát az egyik legbiztonságosabb világrésznek. Ehhez a szerződéseknek biztosítaniuk kell a három pólus között folyó verseny és együttműködés egyensúlyát.

A Nyugat fenntarthatóságára irányuló politikának szinte laboratóriumi tisztaságú modelljét képezte a koronavírus utáni EU-s gazdasági mentőcsomaggal kapcsolatos magyar politika. Magyarország, bár saját magának nem volt szüksége a mentőcsomagra, a bajba jutott európai nemzetek iránti szolidaritásként kiállt a csomag elfogadása mellett. Ugyanakkor Lengyelországgal összefogva kikényszerítette, hogy a csomag felhasználását, összhangban a hétéves költségvetéssel, ne lehessen egy definiálatlan „jogállamisági” kritériumhoz kötni, azaz a gazdasági támogatás ne válhasson a politikai nyomásgyakorlás eszközévé. A föderatív Európai Egyesült Államok lázálma ugyanis pontosan erre a nyomásgyakorlásra épül. Orbán Viktor magyar miniszterelnök szerint a mentőcsomag és a költségvetés ügyében elért győzelemmel a háborút még nem nyertük meg, csak egy csatát. De tegyük hozzá, ennyire fontos, a Nyugat jövőjét is befolyásoló csatát még nem nyertünk.

A szolgáltató EU víziója

A fentieket az EU-ra és a koronavírus-járványra szűkítve azt mondhatjuk, hogy az EU akkor töltötte volna be hivatását a járvány kapcsán, ha érdemi segítséget nyújtott volna a tagállamok számára a

védekezésben és az újraindításban. Sajnos az EU nem tudott érdemi koordinatív szerepet betölteni a vírus elleni védekezésben, és ahol a tagállamok mégis az uniós koordinációra hagyatkoztak a vakcinák beszerzése terén, ott komoly hátrányba kerültek a készletekért folytatott világversenyben.

Míg a vakcinaínség inkább az EU hivatali apparátusának, mintsem politikai szférájának tulajdonítható technikai malőr, aközben a politikai szintek is súlyos hibát követtek el azzal, hogy ideológiai harcokra pazarolták a figyelmüket, amikor minden erőt az egészségügyi és gazdasági válságkezelésre kellett volna összpontosítani. Ilyen volt például a magyar és a lengyel jogállamiság elleni fellépés, amelyik, bár nem lehetetlenítette el, de nem is könnyítette meg a két ország védekezését a vírusválsággal szemben. Az ezzel kapcsolatos viták nyugodtan lefolytathatók lettek volna a vírusválság elmúltával. Különösen nagy felelőtlenség volt a két ország jogállamiságával kapcsolatos nyomásgyakorlást összekapcsolni a gazdasági mentőcsomag kérdésével, ami kis híján a teljes mentőcsomag bukásához vezetett.

Mindamellettt Magyarország csalogódottsága afelett, amit az Európai Unió járványügyben produkált, nem változtat azon a tényen, hogy az Európai Unió a legfontosabb olyan struktúrák közé tartozik, amelyeken a nyugati civilizáció fenntarthatósága múlik. Magyarország elsősorban az EU-tagságában rejlő lehetőségekkel élve tudja és kívánja elősegíteni, hogy jobb, azaz fenntarthatóbb irányba fejlődjék Európa.

A magyar Európa-politika számára nem elvi kérdés, hogy több vagy kevesebb „Európára” van szükség, hanem az a lényeg, hogy a közös struktúráknak a tagállamok képességét kell erősíteniük polgáraik szabadságának, jólétének és biztonságának garantálására a globális kihívások világában. Az EU közösségi intézményeit a tagállamok hozták létre annak érdekében, hogy közös érdekeiket szolgálják. Azoknak a súrlódásoknak, amelyek az utóbbi években Magyarország és az európai intézmények viszonyában bekövetkeztek, nagyrészt az az oka, hogy az integráció mélyülésével megerősödött európai intézmények – különösen az

Európai Bizottság – kezdték átértékelni szerepüket, és a közös érdekek szolgálata helyett egyre inkább az érdekek artikulálására – hogy ne mondjuk: diktálására – kezdtek berendezkedni.

Szemléletes példája ennek a migrációs válság, ahol az EU az utóbbi években egyre kevésbé tulajdonította magának azt a szerepet, hogy segítse a tagállamok társadalmpolitikai törekvéseit, amelyek tagállamonként különbözőek. Vannak tagállamok, amelyek tömeges bevándorlással kívánják orvosolni demográfiai helyzetüket. Ezzel a törekvésükkel a kívülállók egyetérthetnek vagy nem, de kétségtelen, hogy ezeknek a tagállamoknak joguk van így dönteni. Vannak viszont olyan tagállamok is – jellemzően a közép-európaiak, így Magyarország is –, amelyek túl magasnak látják, és nem kívánják megfizetni a bevándorlás társadalmi költségeit, és kétségtelenül ezeknek a tagállamoknak is joguk van ehhez. Az EU alapszerződésének nincs olyan passzusa, amely felhatalmazná a közösségi intézményeket, hogy a két hozzáállás közül az egyiket jónak, a másikat rossznak nyilvánítsák, vagy akár meghatározzák a kettő közötti arany középutat, és azt tegyék mindenki számára kötelezővé. Ez ugyanis a tagállamokban működő demokrácia – azaz a teljes európai integráció legfontosabb értékének – felülírása lenne részükről, ráadásul ellentétben az alapszerződéssel.

Fontos mindamellet látni, hogy Magyarország legkevésbé sem akarja a tagországok laza szövetségévé átszervezni az Európai Uniót. Vannak olyan kérdések, amelyekben Magyarország kifejezetten az integráció mélyítését, azaz a közösségi hatáskörök bővítését javasolja a többi tagállamnak: például európai hadsereget és digitális és zöld közös piacot szorgalmaz, ezek ugyanis erősítenék a tagállamok biztonságát és az „újgazdaság” irányába való átalakulását. Magyarország tehát nem kevesebb közösségi hatáskört akar, hanem a hatáskörök megfelelő gyakorlását szeretné elérni. A magyar Európa-politika alapvetése az, hogy az EU intézményeinek szolgáltató jellegüket kell visszanyerniük, egyre nyomasztóbbá váló uralmi jellegük helyett.

Az emberi jogok és a biztonság Európája

Ne essünk mindamellett abba a csapdába, hogy az Európa-politikáról szólva csak az EU-ra fordítunk figyelmet, miközben az európai folyamatokat néhány másik nagyon fontos intézmény is befolyásolja. Magyar szempontból ezek közül jelenleg kiemelkedik az Európa Tanács (ET), amelynek 2021-ben Magyarország fogja adni az elnökségét. Az ET idei magyar elnökségének azért is megkülönböztetett jelentősége van, mert Magyarország volt az első a korábban szovjet megszállás alatt álló országok közül, amely éppen harminc éve az ET-hez csatlakozott.

A modern Európa identitása elsősorban az ET alapdokumentumaiban rejlik. Ezért az ET kontextusa nélkül értelmetlen európai jólétről és biztonságról – tehát a koronavírus utáni élet összeurópai vetületéről is – beszélni. Az ET-nek szintén kiemelkedő jelentősége van az európai kisebbségi jogok fejlődése szempontjából. Az emberi és kisebbségi jogok támogatása a magyar külpolitika állandó és nélkülözhetetlen összetevője, mondhatni Magyarország történelméből fakadóan egzisztenciálisan elkötelezett irántuk. Az ET jelentősége ezen a téren azért is hangsúlyos, mert az EU Bizottsága – amint a Nemzeti Kisebbségvédelmi Kezdeményezés (Minority Safe Pack) esete bizonyította – továbbra is mereven elzárkózik a nemzeti kisebbségek jogainak védelmét elősegítő európai mechanizmus létrehozásától.

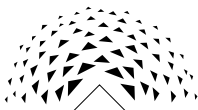
A demokratikus nyugat-európai országok 1949-ben azért hozták létre az Emberi Jogok Európai Egyezményét megalkotó ET-t, hogy az akkor még csak nemrég kimúlt nácizmussal és fasizmussal, valamint az akkor még ereje teljében lévő Franco-rendszerrel, s legfőképpen a nyugati demokráciák megdöntését célzó, szovjet kommunista propagandával szemben biztosítsák saját – egyébként nagyon sok szempontból egymástól is különböző – demokratikus berendezkedéseik integritását. Úgy is mondhatnánk: jóval az EU előtt szervezetet hoztak létre az európai

demokratikus identitás védelmére. A szervezet kezdeteinél tehát nagyon fontos szerepet játszott a biztonságpolitikai szempont.

Megítélésünk szerint ez ma sincs másképpen. Az Európa ellen folyó hibrid támadások egyik célja ugyanis Európa (és az Európa Tanács) identitásának, azaz a demokrácia, az emberi jogok és a jogállamiság fogalomrendszerének összezavarása és fellazítása. Fontos és sajnos nem magától értetődő, hogy az ET ne veszítse el azt a stratégiai jelentőségű funkcióját, hogy a tagállamok közös nevezőjét képező demokrácia letéteményese. Azért nem magától értetődő, mert az ET-ben zajló jogértelmezési folyamatok az utóbbi években számos esetben az emberi jogokra épülő demokráciának a biztonsággal való szembehelyezéséhez vezettek. Az ilyen esetek megnehezítik annak a funkciónak a gyakorlását, ami az ET lényege: a tagállamok hatékony segítségét emberi jogokra épülő demokráciájuk tökéletesítésében. Nagy figyelmet kellene szentelni azoknak a jogászai törekvéseknek, amelyek szerint a biztonsághoz való jog is az emberi jogok része.³

A biztonság és az emberi jogok egymásra utaltsága különösen fontos a nemzeti kisebbségek, a vallásközi párbeszéd, a „jövő nemzedékek”: a család-, ifjúsági és gyermekjogok szempontjából, amelyek a magyar elnökség prioritásai. Ennek figyelembevételével válhat képessé az ET arra, hogy sikerrel érvényesítse értékrendjét a jövő kihívásainak körülményei között. Ilyen kihívást képeznek például a technológiák fejlődésével, például a mesterséges intelligencia széles körű alkalmazásával járó erkölcsi,

3 Ezt sajnos ma még Európában nem tekintik magától értetődőnek. A biztonsághoz való jog mint alapjog melletti tudományos érvelés kapcsán lásd pl. Dinesh Mohan: Safety as a Human Right. Health and Human Rights Vol. 6 No. 2. 161–167. <https://cdnl.sph.harvard.edu/wp-content/uploads/sites/2469/2014/04/10-Mohan.pdf>; vagy Liora Lazarus: The Right to Security. In: Rowan Cruft, S. Matthew Liao, and Massimo Renzo. [Philosophical Foundations of Human Rights](https://philosophicalfoundationsofhumanrights.com), Published to Oxford Scholarship Online: June 2015 <https://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199688623.001.0001/acprof-9780199688623-chapter-24>

emberi jogi dilemmák, amelyeknek a magyar elnökség – már csak a koronavírus utáni újjáépítés sikeressége érdekében is – szintén kiemelt figyelmet kíván szentelni. Hasonlóan napirenden szereplő, fontos kihívás elé nézünk Európa-szerte a környezeti és természeti változások és az emberi jogok kapcsolatát illetően, amely fölveti annak lehetőségét, hogy a közeli jövőben elinduljon az Európai Emberi Jogi Egyezmény környezeti emberi jogokra vonatkozó kiegészítő jegyzőkönyvének kidolgozása.